

mezitím obývaná naprosto jiným obyvatelstvem. Bylo to východisko z nouze a jako nouzové východisko nese své šrámy a stopy ještě dnes. Ale i kdybychom připustili, že sionismus je zločin jenom proto, že lidé, kteří byli doma zabíjeni, hledali někde nový a bezpečnější domov, jak bychom mohli připustit, i jako kdovíjak děraví humanisté, trestání druhé a třetí a čtvrté generace? To nezmění žádná zášť, logická nebo nelogická.

Ujišťuji Vás, že arabské a židovské dítě je pro mne dítě tohoto světa a bylo by dobře snažit se mu připravit lepší zeměkouli, než jaká je a ne setrvávat ve starých předsudcích, které nevedou nikam, nebo ke katastrofě. Lidstvo je jedno jediné, ale činy lidí už ne.

Ozval jsem se hned, nejen v případě Izraele, ale také tehdy, když Američané začali vyvražďovat Vietnamce a když začali Syřané vyvražďovat Kurdy a noví páni Indonésie své komunisty, pokaždé se stejným zaujetím. Nedá se žít ve světě, kde je tolik vraždění, a nedá se k tomu mlčet.

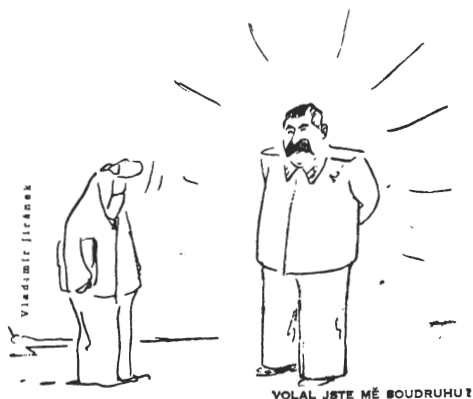
Soudruhu Novomeský, končím, mám strach, že vic než ve slovech je toho ještě ve vzduchu. Někde jsou ještě díry, někde je ještě mnoho čertů na zdi. Je to všechno smrtelně vážné a není to příliš pěkné. A tak mě napadá takový smutný žert nakonec, a doufám, že se neurazíte. Kdybych byl králem, dal bych předčítat Vaše básně na náměstí. Ale radit, na jaké straně stát, bych si od Vás nedal.

Váš

ARNOŠT LUSTIG

V Praze, dne 13. května 1968

LL č. 13, 26. května 1968

VOLAL JSTE MĚ SOUDRUHU?

Čestmír Císař

Úloha tisku v naší společnosti

Stenografický záznam části vystoupení na poradě novinářů-komunistů 23. května 1968 v Praze.

Úloha masových sdělovacích prostředků v naší společnosti stále roste. Přesto by nebylo správné ji přeceňovat. Reálné problémy společnosti, její rozpory a konflikty a také reálná politická moc jsou silnější než vliv tisku. Byly u nás doby, kdy tisk sloužil staré politice a všemožně jí podpíral a prosazoval, ale přece neodstranil rozpornosti hybných společenských sil a nezabránil pádu jím podporované politiky. Tam, kde se pokoušel proti této politice jít, byl reálnou mocí umlčen a trestán. Teprve vyřešení společenského konfliktu a porážka staré politiky a jejich nositelů vytvořily nové podmínky pro práci tisku, daly mu svobodu a s ní spoluodpovědnost za společenský vývoj, umožnily tisku naplňovat jeho mnohostrannou společenskou úlohu, jaká mu přísluší v socialistické společnosti. I nyní by však bylo iluzorní myslet si, že názory mohou převážít nad reálnou politikou, že ideje mohou potlačit materiálně, že stanoviska mají větší sílu než skutečné lidské zájmy.

Nebylo by však správné ani podceňovat úlohu tisku, který jednak obráží veřejné mínění a naopak je pomáhá spoluvytvářet, který představuje nepostradatelné spojovací kanály mezi vůdčími společenskými orgány a institucemi a miliónovou masou čtenářů všech tříd a vrstev. Kdyby se toto spojení narušilo nebo fungovalo jen jedním směrem, nasadí se společenskému pohybu vážná brzda. Politika proto musí tisku plně a obratně využívat, počítat s jeho společenskou funkcí, bojovat o jeho spolupodíl na realizaci politických cílů.

Naše strana nemůže úspěšně rozvíjet svou politickou činnost bez tisku, bez komunistických novinářů, publicistů, autorů. Vzpomeňme, jak se při rozkolu sociální demokracie v roce 1920 bojovalo o Lidový dům, o tiskárnu a redakci. Historie Rudého práva a jiných komunistických novin je nerozlučnou součástí dějin strany a proletářského revolučního hnutí. Ani dnes, zejména ne v nových poměrech, vytvořených současným politickým procesem, nemůže strana zanedbávat svůj tisk, naopak musí mu věnovat maximální pozornost a vytvářet příznivé podmínky pro jeho rozvoj.

Potřebujeme bojovné, moderní komunistické noviny s vysokou kvalitou zpravodajství a publicistiky, které by pružně a jasně reagovaly na situaci a utvářely veřejné mínění v duchu akčního programu a celé politiky strany. Potřebujeme ovšem také, aby i novináři v ostatním tisku byli přesvědčenými bojovníky za věc

socialismu, aby dělali kvalitní publicistiku.

Jakým vývojem prošel náš tisk v polednovém období? V první fázi obrodného procesu sehrál výrazné pozitivní úlohu, pomohl rozvinout do šířky i do hloubky kritiku chyb a deformací minulosti, podporoval demokratizaci veřejného života a podílel se i na zformování nového politického kursu KSČ a našeho státu. Mobilizoval tak nejširší lidové vrstvy a vtaňoval je do politické aktivity. V této fázi orientoval i komunisty, kteří byli bez informací o skutečných událostech na lednovém plénu a dovídali se pravdu jen postupně a díky sdělovacím prostředkům, které zejména poskytly prostor představitelům progresivního křídla strany k veřejnému vystoupení.

V další fázi procesu, zhruba od Šejnova případu, začal tisk zrychlovat tempo otvírání a nastolování problémů a na čtenáře se začala hrnout nepřetržitá záplava informací, zejména pak odhalených faktů, kritiky, ba senzaci. Kvantita začala převažovat nad kvalitou materiálů, uchvátanost plodila polopravdy, spekulace, ba výmysly. Jeden den se něco tvrdilo, druhý den popíralo.

Proudová a často nevybíravá kritika minulé činnosti strany a státu začala přerušat ve vědomí lidí v celkovou diskreditaci období socialistické výstavby. Orgány strany a státu se ocitly pod tlakem nastolovaných problémů v obtížné situaci: nestačily držet krok s požadavky právními ze všech stran, protože realizace je složitější a obtížnější než deklarace. Výsledek byl ten, že se oslabilo spojení praktické politiky se sdělovacími prostředky a řídicí orgány se nebezpečně vzdávaly společenskému pohybu. Mohu podat osobní svědectví, že nové vedení strany začalo pojednou pracovat za podmínek, jaké nezažilo snad žádné politické vedení na světě — mělo pocit, že sdělovací prostředky sice obecně podporují jeho programové cíle, avšak nepodporují jeho úsilí o zvládnutí situace, naopak, že všechno je rozpoutáváno do krajní živelnosti, plodící anarchii.

Tato situace nutně vyústila v konflikty, když psychika některých čtenářů a posluchačů odmítala nadále snášet nervózní a někdy hysterické ovzduší. Konflikty se odehrály i na některých stranických konferencích, zejména tam, kde jednotliví publicisté zcela subjektivně posuzovali kvalitu vystoupení delegátů anebo je vytrhanými citáty zkreslili, nebo tam, kde některý delegát projevil své nepochopení pro novou politiku nebo nesprávné názory a byl za to v tisku „rozdrcen“.

Je faktem, který svědčí o prozíravosti novinářů, že tyto konflikty je přivedly k tomu, aby přezkoumali dosavadní praxi a zamyslili se nad jejími psychologickými důsledky v lidových masách. Ve značné části tisku nastal postupný obrat od živelnosti a senzačnosti k větší serióznosti, uvážlivosti, odpovědnosti. V redakcích se rozvinuly diskuse, začalo názorové střetá-

vání a třibení, ozvaly se otevřené varovné hlasy přímo na stránkách novin, aby se všude respektovaly zásady profesionality žurnalistu, jeho společenského poslání, jeho etiky.

Je třeba zdůraznit, že i v této druhé fázi aktivity tisku sehrály sdělovací prostředky mimořádně významnou pozitivní úlohu, neboť stále pohotověji informovaly o vývoji doma i za hranicemi, vysvětlovaly a komentovaly události, po dubnovém plénu seznamovaly s akčním programem strany, začaly osvětlovat konkrétní problémy zralé k řešení atd. Začaly si také všimat, i když trochu stydlivě, opozičních pravicových i naopak dogmaticko-sektářských tendencí.

Pro další vývoj socialismu, pro další činnost stranických, státních a jiných společenských orgánů a organizací je nesmírně významné, jakou úlohu na sebe vezme tisk. Bylo jasně řečeno — a nemíníme od toho ustoupit — že považujeme předběžnou cenzuru za nedůstojné zařízení v podmínkách socialismu a že musí být definitivně zrušena. Socialistický tisk a jeho pracovníci musí mít potřebnou svobodu slova, aby mohli plně rozvinout svůj talent a službu lidu. To ovšem vyžaduje učinit některá opatření, aby došlo i v tisku ke konsolidaci, ke zvýšení kvality práce a odpovědnosti. Právě novináři-komunisté by tu měli sehrát rozhodující úlohu.

Uplynulé měsíce přinesly ve většině redakcí určitý rozpad struktur, pravidel, norem, nejen těch nezávadných, ale žel i těch, bez kterých se nelze obejít. Jednotlivé listy jako by ztratily základní linii a snažily se hlavně přetrumfnout konkurenci. V příštím období bude proto nutné se zamyslit nad posláním, linií, profilem každého listu. Je to záležitost redakce, ale také vydavatele, který list a redakci zřídil a nese za ně odpovědnost. Neměl by se také produkovat stav, kdy jako by neplatila autorita šéfredaktora či vedoucího rubriky a kdy si osobuje často jednotlivce sám právo rozhodnout, co bude publikováno a co nikoliv. Takováto libovůle neexistuje nikde na světě, v žádném listě. Všude platí, že s konečnou platností rozhoduje šéfredaktor. Kdo pracuje vskutku kvalitně, seriózně, kdo za to požívá velké společenské autority, obvykle nebývá schopným šéfredaktorem omezován, naopak, dostává se mu plně podpory. A kdo se principiálně rozejde s linií listu, měl by odcházet tam, kde jeho stanoviska budou listem přijímána.

Normalizováno je také zapotřebí vztahy mezi jednotlivými redakcemi a odpovědnými představiteli strany a státu. Zde záleží jak na dobré vůli redakcí, tak na ochotě a iniciativě těchto představitelů. Je dobré, že jsou nyní pravidelněji svolávány tiskové konference a porady, na nichž se dostává novinářům podrobných a zasvěcených informací o všech důležitých otázkách dané oblasti. Někteří vedoucí činitelé však dosud málo vystupují na stránkách tisku, v rozhlase a v televizi. Situace je sice lepší, než byla před lednem, avšak

v nynějších mimořádných podmínkách to stále nestáčí. Předsednictvo ÚV uložilo v tomto směru komunistům ve vládě, aby maximálně rozvinuli kontakty s tiskem a jednotlivým představitelům strany dalo v podstatě volnost, kdy a jak chtějí veřejně vystoupit, poskytnout interview apod.

Vedle oficiálních činitelů musí pochopitelně vystupovat představitelé nejrůznějších složek našeho obyvatelstva. Poslední období poskytl rozsáhlé možnosti vystoupit se svými názory ve sdělovacích prostředcích, avšak využili jich převážně příslušníci inteligence. Napříště budeme muset získat větší počet dělníků a rolníků přes obtíže, které jsou s tím spojeny.

Pro rozhlas a televizi, které jsou podřízeny vládě a jako takové považovány doma i za hranicemi za oficiální instituce socialistického státu, vytváří dnešní doba zvláštní podmínky a okolnosti jejich působení. Ve srovnání s tiskem jsou mnohem pozorněji sledovány a přísněji posuzovány. Zejména rozhlas je například kritizován za to, že ve snaze být zajímavý, přitažlivý a originální, opouští někdy zásady serióznosti, přičemž se vytváří falešné zdání, jako by to patřilo k rejstříku soudobé svobody slova. Došlo i k tomu, že byly poškozeny výsostně zahraničně politické zájmy republiky. Tato kritika nijak nesměhuje proti otevřeným a pravdivým informacím, proti kvalitním a seriózním komentářům, které rozhlas pravidelně přináší a které jsou u posluchačů oblíbeny.

Vůbec lze vcelku konstatovat, že je mezi publicisty velmi nerovnoměrná úroveň. Vedle zkušených a odpovědných, do své odbornosti hluboce zasvěcených pracovníků tisku existují i pracovníci, kteří nahrazují profesionální nedostatky přemírou halasu a vulgárností a pletou se do věcí, o nichž vědí jen málo nebo nic, snad aby nebyli podezříváni, že nejsou s konjunkturou.

Užitečným skutkem by bylo, kdyby se v rozhlase a televizi přistoupilo k zřetelnějšímu odlišení objektivních informací, oficiálních stanovisek a komentářů. Zpráva o poradě stranických tajemníků, která je vydána krátce po jejím zakončení a která je v rozhlasových zprávách uváděna s předvětkem „Teprve nyní jsme dostali zprávu . . .“, je zpráva tendenčně zkruslená, která může vyvolat různá podezření. Nebo oznamovat několikrát denně, že zasedá předsednictvo strany a stále se neví, o čem jedná, že nebyla vydána žádná zpráva atd., znamená vyvolávat masovou psychózu.

Zvláštní kategorií v tisku, rozhlase i televizi jsou individuální autoři — obvykle výrazné veřejné osobnosti — se svými soukromými názory a stanovisky, z nichž se některé mohou rozcházet s linií listu nebo se zájmy státu. Podle mého názoru je třeba dobře uvážit, jak s takovými případy zacházet. Bylo by přinejmenším účelné, aby redakce výslovně upozorňovaly čtenáře nebo posluchače na soukromý charakter vyslo-

vovaných názorů, popřípadě se od nich otevřeně distancovaly, jestliže se kategoricky rozcházejí s linií listu nebo s oficiálním stanoviskem, jde-li o státní sdělovací prostředky. I tu by bylo třeba podle dosavadních zkušeností vytvořit pevné zvyklosti a normy.

Vedení strany usiluje, aby vláda a parlament urychlily práce na novelizaci tiskového zákona, který musí vyjádřit současnou skutečnost svobody slova a stanovit odpovědnost z ní plynoucí. Zákon musí chránit svobodu tisku a práva novinářů, ale také svobodu a práva občanů, o kterých tisk píše, jakož i výsostně státní zájmy. Jako prozatímní zákonné opatření požadujeme zrušit předběžnou cenzuru a stanovit odpovědnost za zachovávání státního tajemství.

Za kvalitu tisku, za jeho správné společenské fungování odpovídají novináři. Mají za sebou trpké zkušenosti minulých let, ale před sebou mají období svobodné tvůrčí práce. Mohou a musejí se spolupodílet na vytváření i realizaci socialistické politiky. Ústřední výbor KSČ jim projevuje plnou důvěru a očekává, že jí také odpovědně a správně využijí.

Rudé právo, květen 1968

Miroslav Jodl Pokus o ohlédnutí

Blíží se ke konci prvních pět měsíců nového československého režimu. Lze říci, že se tím blíží ke konci první etapa tohoto režimu? To v této chvíli nelze říci s jistotou, i když někteří lidé vidí ve Smrkovského článku z 19. května v Rudém právu náznak konce „československého jara“: nedvojnásobnou, ale zcela jednoznačně mimoparlamentní pohrůzkou Lidovými milicemi má být odzvoněno snu o nové československé demokracii. Nebudeme se ukvapovat a zachováme v hodnocení realistický postoj. I když se mnozí poplašné signály, je situace stále ještě otevřená; konec konců se ve zmíněném článku, jehož autor je v současné době nejpozorněji naslouchaným českým politikem, majícím alespoň energii a tvář, najdou i výroky velmi pozitivního charakteru.

V lednu se před veřejností, do té doby vyloučené přísně kabinetním režimem ze hry, manifestoval vnitřní rozpor komunistické strany, totiž skutečnost, že existují v jedné straně vlastně strany dvě. Lednové vítězství pokrokových sil nebylo tedy vítězstvím jedné kliky nad druhou v mocenském kabinetním boji. Bylo to vítězství těch komunistů, kteří si už delší dobu uvědomovali, že pod vedením Antonína Novotného bude ještě naše generace žít v bankrotu. Mládky se totiž v našich dějinách — shora dolů a zdola nahoru — seskupilo v organické shodě tolik neschopnosti i brutality zároveň, tolik diletantismu a despotismu, tolik hlouposti iniciativní i neiniciativní — jako za tajemnictví a vedení Novotného. Tento muž byl politicky tak neprozíravý, že dokonce nechal zdražit pivo.